

232. Tápiósele, Tűzköves (KÖH 57580)

(Pest megye) B, Á, Ú

A Tápió mente szennyvíztisztítási és elvezetési rendszerének kiépítése és fejlesztése projekt részeként, Tápiósele mellett, egy szennyvíztisztító telep létesült. A kijelölt terület regisztrált régészeti lelőhelyre esik, így 2012 novemberében és decemberében próba-, illetve megelőző feltárást végeztünk. A munkálatok során mintegy 62 objektumot tártunk fel, amiket három korszakba soroltunk. A legkorábbi egységet a késő bronzkorba datálható 22 jelenség képezi. Ezek közül a legtöbb tárológödör, de van közöttük 2 kút, 3 agyaggyerő-gödörbokr is. Belőlük nagy mennyiségű, kézzel formált házikerámia, grafitos finom kerámia és állatsont került elő. A beruházási területen mintegy 30 Árpád-kori objektumot tártunk fel. Ezek egy fejlett településre utalnak, mivel a jelenségekből 4 a klasszikus, négyzetes formájú, kemencével és füstelvezetővel rendelkező, félig földbe mélyített lakóházak csoportjába tartozik. Ezek közül egynek megtaláltuk a bejáratánál található oszloprendszer nyomait is. Ezekon kívül 2, kemencével rendelkező, kisebb méretű műhely, és egy 4 kemencével ellátott munkagödör is előkerült. A telep objektumaiban csigavonalas és rádlimitás fazéktörödékek, valamint állatsontok voltak. A fennmaradó jelenségek az újkorban a területen levő juhakol, és az 50-es években létesített paradicsomfeldolgozó nyomai.

FARKAS ZOLTÁN

233. Tázlár, Templomhegy, „Pusztatemplom” (KÖH 35625)

(Bács-Kiskun megye) Sza, Á, I

Az „Árpád-kori–késő középkori temető, valamint templom feltárási munkáinak folytatása (Tázlár-Templomhegy)” címmel, a BKMMSz-el együtt, a Nemzeti Kulturális Alaphoz benyújtott pályázatunk támogatást nyert 2012-ben. A kutatást az NKA 3234/00211 pályázati azonosítószám alatt nyilvántartott engedélye alapján végeztük el. Az NKA Építőművészet és Örökségvédelem Kollégiuma 2012. júniusi ülésén 2 400 000 Ft támogatást ítél meg pályázatunk számára, illetve további 815 000 Ft-tal Tázlár Község Önkormányzata, 215 000 Ft-tal pedig az Ásatárs Kft. támogatta a munkát. A tervésztést 2012. szeptember 25. és október 15. között végeztük el.

A lelőhely a Soltvadkertre vezető műúttól közvetlenül É-ra, a Pedro-Boat holland hajógyártól közvetlenül Ny-ra terül el. A környék egyik legismertebb régészeti lelőhelye, melyet a népnyelve Templomhegy néven örzött meg. A területen a módszeres kutatások 2003 előtt még nem folytak. 2002-ben, a nagy kiterjedésű homokdombon ipari parkot kívánt létesíteni a tázlári önkormányzat. Az ehhez kapcsolódó területrendezés során kerültek elő az első sírok. Ennek bejelentése nyomán, 2003–2004-ben, Gallina Zsolt vezetésével, mintegy 5000 m²-t kutattak meg, és 376 régészeti objektumot tártak fel.⁵⁸ A lelőhely legkorábbi korszaka a szarmatákhoz (egy 2–3. századi falu, egy 3–4. századi temető, és egy a már a hun korba hajló, 4–5. századi település nyomai); egy későbbi fázisa az Árpád-korhoz volt köthető. A településobjektumok mellett a templom körüli temető 52 sírját is feltárták, melyekben igen kevés melléklet (hajkarikák, gyűrű, 1210–20-as években vert friesachi dénár) volt. Már ak-

kor kiderült, hogy a temetőt egy markáns, 2–3 m széles árok övezte, melyből számos vasszerszám: balta, kapa, sarló, ajtóvasalás; számos középkori téglá; nagy mennyiségű, nagyobb és égett kötőredék, köztük sok faragott kváderkö került elő, ami a templom erőszakos pusztulására utalt.

A tervésztés során a lehumusztolt, 9 m széles és 55 m hosszúságú, Ny–K-i és a 2 m széles, É–D-i irányú szelvényben, 674 m²-en, összesen 219 objektumot, illetve a nyelési szinten jelentkező, bolygatott emberi vázmaradvány jelentkezett. Ezek közül 13 szarmata településobjektumot (9 gödör, 2-2 épület és árok), illetve az Árpád-korhoz köthető 13 gödröt, 4 árkot, 3 épületet, 2 cölöplyuksort, 130 temetkezést és a templom falának 2 szakaszát volt lehetőségünk feltárni. Az említett objektumok mellett további 9 olyan településobjektumot (6 gödör, 3 cölöphely) is dokumentáltunk, melyek korát leletanyag hiányában nem tudtuk korszakhoz kötni. A Ny–K-i irányú szelvény ÉNy-i és É-i középső részén és az É–D-i irányú szelvényben, mintegy 45 sírt nem tártunk fel, ezeket visszatettük a foltokumentáció után.

A lelőhely legkorábbi objektumai szarmata korúak voltak. Két félig földbe mélyített épület (404., 415. obj.) helyezkedett el a megnyitott felületen, azonban a házak méretét egyik esetben sem lehetett meghatározni, mert mindkettőt vágta a 12. sz. széles Árpád-kori árok. Mindkét épületben megtaláltuk az igen mély, kitépasztott falú cölöphelyeket, melyek a nyeregetető tarthatták. Az egyik ház alján a keményre letaposott padlót is rögzíteni tudtuk. A feltárt gödrök kerek alakúak voltak, faluk méhkas alakú. A 395. árokból került elő nagyobb mennyiségű, a 4–5. századra keltezhető leletanyag (pl.: meredek falú tál), illetve a 2 épületből ennél valamivel korábbra keltezhető, korongolt és kézzel formált edénytörödékek láttak napvilágot.

Az Árpád-kori temető sírjainak egy részét korábbi, félig földbe mélyített épületekre (464., 468. obj.) ásták. Ugyanakkor voltak olyan településobjektumok (pl.: 12., 408., 450. obj.), melyek vágták a temetkezéseket. A településobjektumok közül a legjelentősebbek a megnyitott felület Ny-i részén feltárt épületek voltak. A 408. ház K-i és DK-i részén 2 szögletes alakú kemencét bontottunk ki, melyek közül az egyiket a templom falából származó téglákkal rakták körbe. A ház padlójának elbontása után, az É-i, a D-i és a K-i fal mellett, kb. 10 cm széles, falbélést tartó árkot, illetve közvetlen mellette kisebb méretű cölöplyukakat figyeltünk meg. A 463. és a 468. házakban a teőt tartó cölöphelyek mellett egy-egy kemencét is kibontottunk. A 468. házban és annak környékén összesen 31 cölöphelyet dokumentáltunk.

A templom körüli temetőben, a feltárt 130 temetkezés mellett, még legalább 30–50 sírral számolunk az idén megnyitott szelvényben. A temető teljes, eredeti sírszámát nagyon nehéz megbecsülni, hiszen a temetőnek még csak kis részét ismerjük, továbbá számos sír elpusztult már az intenzív földművelés, kincserezés, földelhordás során, de biztos nem tévedünk, ha ezt bőven ezer fölé tesszük. A sírok túlnyomó többsége nem a megszokott Ny–K-i irányban volt tájolva, hanem DNy–ÉK, sőt D felé elhajolva, azaz a fej volt DNy–D-i irányban. A két tájolási csoport (Ny–K, DNy–ÉK) közül a DNy–ÉK-iek rendre későbbiek voltak a másikkal. Ez a jelenség talán az eltérő népességre utalhat, habár a két csoport közötti szegényes leletanyagban nem volt különbség megfigyelhető. A sírgödrök alakja általában hosszúkás ovális volt, faluk egyenes, meredek vagy befelé enyhén rézsús. Több esetben is megfigyeltük, hogy a sírok alja vagy néha a fala is kemény

58 RKM 2003, 300–301.